

Josip Jakšić

LIK ISUSA KRISTA U NAŠIM NOVIJIM KATEKIZMIMA (1969.-1979.)

(Sažetak opširnije studije)

Početak ovoga istraživanja vjeronaučnih priručnika - katekizama i traženje metode na koji način prosuditi lik Isua Krista u njima, seže u 1980. godinu, kada je Fakultetsko vijeće Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu odobrilo naslov disertacije. U istraživanju je tema "Lik Isusa Krista u našim novijim katekizmima (1969-1979)" stavljena u povijesni okvir katekizama i vjeronaučnih priručnika, kao i u pastoralni ambijent u kojem su ti katekizmi nastali. Tema je konkretna i aktualna. Spada u središte naviještanja i kateheze.

Sam izbor vjeronaučnih priručnika uz zadane godine (1969-1979), određen je uvođenjem vjeronauka u školu, školske godine 1991/92., kada su katehetski priručnici "Kršćanske sadašnjosti" uvršteni u Plan i program katoličkog vjerskog odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi. Tako su u izbor za prosudbu katehetskih priručnika ove disertacije ušli svi katekizmi iz sadašnjeg Plana i programa našeg vjeronauka u osnovnoj školi, osim Katekizma 5 i 6, o kojima je riječ radi zadanaog razdoblja, a sada više nisu u upotrebi. Ovi katehetski priručnici označuju sadržaj i metodu sadašnje naše kateheze, te će sigurno značiti polazište i temelj u stvaranju novog plana i programa našeg vjeronauka bilo u školi ili u župi, koji se kao potreba neodgodivo nameće i pojavom *Katekizma Katoličke crkve*, te našim sadašnjim prilikama u stvaranju katehetskih priručnika i udžbenika. Odabranih katehetskih priručnika ima sedam za osam razreda:

- *U Tvojoj radošći Gospodine* (za I. razred),
- *Pozvani na gozbu* (za II. razred),
- *Katekizam 3* (za III. razred),
- *Katekizam 4* (za IV. razred),

- *Katekizam 5* (za V. razred),
- *Katekizam 6* (za VI. razred),
- *Snagom Duha* (za VII. i VIII. razred),

Disertacija u cijelosti ima uz Uvd i Opći zaključak, još četiri poglavlja. Iz rečenog povijesnog okvira istraživanja u disertaciju su uzeta samo dva poglavlja: "*Pojam i važnost katekizma kao knjige*" i "*Povijesni naglasci i razvoj katekizma u nas*", kao prvo i drugo poglavlje disertacije. U njima se pokazuje da je katekizam toliko važna knjiga za Crkvu, da joj Crkva kroz povijest a i danas poklanja pozornost odmah iza Biblije kao normativnoj knjizi za evangelizaciju i katehezu.

Pojavom Katekizma Katoličke crkve problematika katekizma kao knjige i institucije ponovo je u žarištu rasprave bilo da se radi o potrebi katekizma, ili o pohvalama i kritikama njegovim autorima. Stoga, prvo poglavlje, o pojmu i nastanku katekizma, i u odnosu na Katekizam Katoličke crkve daje poseban doprinos. Drugo poglavlje o povijesnim naglascima i razvoju katekizma u nas pokazuje iz kakve su povijesno pastoralne situacije iznikli analizirani katekizmi. Treće poglavlje disertacije "*Analiza strukture i sadržaja odabranih katekizama s obzirom na lik Isusa Krista*" pomoću općih kristoloških elemenata i načela izvađenih iz crkvenih dokumenata i sustavne kristologije daje odraz čega ima ili nema u sadržaju u odnosu na lik Isusa Krista u analiziranim katekizmima koji bi trebali zajedno tvoriti jedinstvenu cjelinu.

Moto prvoga našeg poznatog malog katoličkog katekizma "*Dottrina Christiana*" iz 1578. godine bio je: "*Si Christum nescis, nihil est si coetera discis. Si Christum discis satis est si coetera nescis.*" Uloga kateheze kako je definirana u apostolskoj pobudnici CT 5, da se definitivna uloga kateheze sastoji u tome da se nekoga stavi ne samo u kontakt, nego u zajedništvo, u intimnost s Isusom Kristom. To dvoje predstavlja nam središnjicu svega istraživanja.

Iz analize sadržaja ovih katehetskih priručnika treba istaći nedostatan prikaz pojedinih važnijih događaja iz evanđelja nužnih za prikaz lika povijesnog Isusa iz Nazareta, što je utjecaj demitologizacije evanđelja, prosudbe nesigurnog istraživanja tekstova evanđelja u katehezi kao i uvažavanje rasprava za određivanje sadržaja u katehezi zadanim tipološkim pristupom u katekizmima.

Kada kažemo da su ovdje analizirani katekizmi kristocentrični, mislimo da je u njima uglavnom zastupana kristologija odozdo; da središnjem pitanju kateheze, tko je Isus Krist? pristupaju nedovoljno

objektivno i eklezijalno, bez kristoloških i trinitarnih formula, osim vjerovanja i molitava. Naglašen je antropološki, eklezijalan i kerigmatski vid promatranja lika Isusa Krista, često s primjesama izvana i nedostatkom kristologije odozgo.

Ovi katekizmi ne daju odgovore na pitanja o podrijetlu zla, grijeha i smrti u svjetlu biblijskih izvještaja, jer jednostavno ispuštaju te prapovijesne teme i njihovu tipologiju u Bibliji. S tim u svezi ovi ostaju povijesno - spasenjski nedorečeni, djeluju fragmentarno, premda ta pitanja postavljaju pod vidom otkupljenja, pomirenja i oslobođenja u Isusu Kristu. Pokazuju u opisu Muke da je Isus Spasitelj, Otkupitelj i Osloboditelj čovjeka, ali to sami moramo otkriti metodskim putem, na iskustven način, o potrebi otkupljenja i spasenja. Iz analize slijedi da se ne može reći da ovi katekizmi ne paze na sadržaj istina vjere s obzirom na lik Isusa Krista, ali zbog intezivnog naglaska pristupa, metode, oblika navještaja, naglaskom na antropološke, psihološke, pedagogijske i druge pristupe kristologijom odozdo, vjerske se istine tek naziru ili ih se mora otkrivati iz ponuđenog svetopisamskog teksta na analitičko interpretativni način; ili se pak dodaju na kraju priručnika u smislu kristologije odozgo, umjesto da ih se jasno izrekne u obliku zaključaka u sadržaju ili u radnim zadacima kao izričaj vjere, molitve, definicije, što učenici lako pamte. S tim u svezi zaključni rezultati analize na koje bismo morali pripaziti u odnosu na cjelovitost naviještanja s obzirom na lik Isusa Krista u analiziranim priručnicima ukratko izgledaju ovako:

Ovi katekizmi imaju pojedinačno pod vidom lika Isusa Krista postavljene jasne ciljeve, dok se to ne vidi iz Plana i programa vjeronauka u školi kao vjeronaučne cjeline, te se osjeća da je Plan i program sljepljen od različitih tipova priručnika, te imamo u njima i različite pristupe liku Isusa Krista. Tako na primjer, u priručnicima *U Tvojoj radosti, Gospodijne* za katehetu i dijete nema anđelova navještenja Mariji, Isus ne čini čudesa, nahranio je ljude jer su bili gladni. Katekizam *Pozvani na Gozbu* u odnosu na lik Isusa Krista i na zadtak koji si je postavio kao da ima izvađen sadržaj iz konteksta pashalnog misterija Staroga saveza kojega, istina, ne zaobilazi, ali nigdje ne pokušava objasniti ili uputiti na razloge i na potrebe spasenja i otkupljenja. U *Priručniku za katekizam 3* nalazimo minimalno vrednovanje ili relativiziranje Isusovih čudesa, dok izbor izvornog teksta iz evanđelja u *Katekizmu 3* daje lik Isusa Krista koji stvara povjerenje i budi vjeru u vječni život. U *Katekizmu 3 i 4* radi tipološkog pristupa katehezi nalazimo fragmentarnost povijesno

spasenjskog opisa lika Isusa Krista koji se osvjetljuje pralikom, a sve drugo je ostalo u sjeni ili je izostavljeno kao da nam nije važno. Na taj način i ovdje izostaje tekst anđelova navještaja. S druge strane *Priručnik za katekizam 5 i 6*, te *Katekizam 5 i 6* pokazuju kako se radi tipološkog pristupa, zbog pralika neki tekstovi ponavljaju dok se drugi gube. Tipološki pristup u teologiji garantira cjelovitost u katehezi "pars pro toto", ali ne i katekizamsku sustavnost. Nadalje, dok u prvom dijelu priručnik *Snagom Duha* niže događaje perikopama evanđelja iz Isusova života ili opisom Muke i Uskrsnuća riječima četvorice evanđelista uz dodatak meditativnog teksta, dotle nam u drugom dijelu na iscrpan, klasičan način, ali suvremenim biblijsko teološkim i koncilijskim rječnikom, nadahnuto iznosi vjerske istine o osobi Isusa Krista u komentaru Vjerovanja apostolskog.

U četvrtom poglavlju, za "*Lik Isusa Krista u analiziranim katekizmima*" (*sinteza*), najprije postavljamo osnovne kristološke elemente i načela za prikaz sinteze lika Isusa Krista. S tim u svezi data su *dva dijagrama* koji pokazuju strukturu sadržaja kršćanske vjere, putokaz kako treba tražiti rješenje u kratkim formulama vjere.

Prvi dijagram pokazuje kakva je struktura sadržaja kršćanske vjere u klasičnom obliku, gdje je središte kristologije Križ i Uskrsnuće Isusovo. Na križu i uskrsnuću odigrava se prijelaz od Isusa povijesti ka Kristu vjere. Križ i Uskrsnuće su jamstvo njegova jedinstva. Iz ovoga središta kristologija zahvaća pogledom unatrag preko Isusova zemaljskog puta prema utjelovljenju i preegzistenciji, a pogledom unaprijed prema paruziji, prema njegovu budućem dolasku i konačnoj proslavi.

Drugi dijagram ocrta u krugovima princip koncentracije dogmatskih sadržaja od središnje istine kršćanstva: "Isus je Krist", prema sustavnoj kristologiji, te kako se sve ostale dogmatske istine prema njoj odnose u naviještanju vjere. Ishodište kristologije je vjera Crkve. Vjera Crkve se oslanja na povijesnog Isusa. Sadržaj kristologije nije samo povijesni Isus koji je na prvi pogled završio neuspjehom, niti samo Krist kerigme - vjere, nego: čitav Krist, kako ga Sveto pismo prenosi. Tog Krista vjere tradicija preuzima i razrađuje, a crkveno učiteljstvo definira. Zato slijedi tumačenje Isusa kao Krista. Korjenit zaokret križu i uskrsnuću traži prijelaz od Isusa povijesti ka Kristu vjere.

U sintezi lika Isusa Krista prema Dijagramu 2. dajemo strukturu sadržaja za ocrtavanje zemaljskog lika Isusa kao Isusa iz Nazareta, a zatim u tumačenju zemaljskog Isusa kao Krista prikazujemo lik Krista

vjere, tako da najprije iznosimo kristološki sadržaj na navedenu temu, a onda tražimo elemente i načela za lik Isusa Krista u analiziranim katehetskim priručnicima te prosuđujemo da li su ti elementi i u kojoj mjeri u katekizmu zastupljeni.

S kristološkog stanovišta, analizirani su katekizmi pisani po načelima suvremene kristologije, te u njima možemo, gradeći lik Isusa Krista, točku po točku pratiti primjenu kristološkog sadržaja na katekizamski sadržaj analiziranih priručnika. S tog razloga utvrđujemo da su oni kristološki i kristocentrični. To znači da je sav biblijski tekst izabran prema teološkoj koncepciji godišnje teme pojedinog priručnika i s obzirom na lik Isusa Krista uz tu temu. Tako izgleda na prvi pogled da su svi ovi katekizmi, zbog mnoštva biblijskih tekstova izrazito biblijski. Zbog koncepcije i oblika sadržaja oni su više teološki, s više suvremenih teoloških crta nego izrazito katekizamskih, s tim da teološki odabir samih biblijskih tekstova bez komentara, primjenom metodičkih osnova suvremene nastave književnosti na biblijski tekst, ne daje sigurnost za cjelovitost navještaja u katehezi.

Slijedeći putove suvremene kristologije u analiziranim katekizmima, vidimo da se napušta izraz zadovoljština i zamjenjuje pojmovima zastupništvo i solidarnost. Time je stvoren posve novi pristup u katehezi te kriterij za izbor tekstova u katekizmima koji oblikuju sliku Boga Oca kao Boga ljubavi i praštanja, zamjenjujući je slikom Boga koji traži žrtvu svoga Sina, a time i našu. Time se pojavljuju praznine u cjelovitosti navještanja u odnosu na prapovijest i na pojam otkupljenja, kao i na neke pojmove u liturgiji koji ostaju neprotumačeni.

Navedene kristološke teme nisu samo vodič u ovoj sintezi za prikaz lika Isusa Krista u tako raznovrsnim katehetskim priručnicima kao što su naši, već one trebaju biti putokaz za budući Plan i program ili u vjeronaučnim udžbenicima, kako nam se ne bi dogodilo da se izostave neki podaci u odnosu na cjelovitost lika Isusa iz Nazareta, nezaobilazni biblijski tekstovi ili tumačenja Krista vjere.

Ovom disertacijom pokazujemo kako se trebamo vratiti prikazivanju lika Isusa Krista na način Pracrkve; to jest prikazivanju lika Isusa Krista na temelju Isusa iz Nazareta (Isusa povijesti), iako je središte navještaja uskrsli Krist (Krist vjere). S time u svezi smatramo najvrijednijim rezultatom i doprinosom disertacije katehetskom pastoralu putokaz kristološke didaktike za stvaranje budućih katekizama, katehetskih priručnika i udžbenika u nas.